

Преоценка на резултатите от системното сексуално образование в училищата - резюме на изследванията в глобален мащаб

РЕЗЮМЕ

февруари 2019 г.

*Институт за изследвания и оценка
д-р. Стан Уийд & Айрин Ериксън, магистър*

Институтът за изследвания и оценка (IRE, institute-research.com) е изтъкната изследователска организация с нестопанска цел, известна със своята работа за оценка на програмите за сексуално образование през последните 25 години. IRE провежда оценки на програмите, финансирани по Федералния закон за социално подпомагане, глава V (образование за сексуално въздържание на общностно ниво) и глава XX в 30 американски щата. IRE оценява и сексуалното образование в три други държави, като събира данни от общо над 900 000 тийнейджъри за провеждането на над 100 проучвания. Членовете на IRE публикуват статии в професионални списания и изнасят презентации на професионални конференции и семинари. Айрин Х. Ериксън е била член на национален панел от консултанти към Работната група за превантивни услуги на щатския Център за превенция и контрол на заболяванията. С тях е сътрудничила за изработването на мета анализ на ефективността на сексуалното образование. Тя е и вторият от авторите на публикуваното проучване по същата тема (2012 г.). Д-р Стан Е. Уийд, основател и директор на IRE, е бил национален консултант за федерални проекти по глава XX и образованието за сексуално въздържание на общностно ниво. Той е член на Националната кампания за предотвратяване на тийнейджърската и непланирана бременност. Като експерт по сексуалното образование, д-р Уийд консултира държавните законодателни органи, Сената на САЩ, Камарата на представителите на САЩ и Белия дом.

ЦЕЛ

Оценка в глобален мащаб на научните данни за резултатите от системното сексуално образование в училище (ССО). Оценката се провежда в съответствие с адекватни и надеждни стандарти за ефективност. При събирането на доказателствата за действителната ефективност на програмата настоящата оценка не се опира на използваното от редица други проучвания прекалено широко определение (според което за успех се счита например наличието дори само на един минимален положителен резултат).

КОНТЕКСТ

Сексуалната активност на юношите продължава да води до негативни последици, чийто темп на увеличаване е недопустим. Например младежите на възраст между 15 и 24 години са 45% от всички нови лица, заразени с ХИВ в световен мащаб (ЮНЕСКО, 2009 г.). В САЩ едно на четири сексуално активни момичета страда от полово предавана болест (Център за контрол и превенция на заболяванията, 2016). Системното сексуално образование (ССО) се ползва с широка подкрепа като ефективна защита на подрастващите от тези опасности. То се счита за средство, което следва да се прилага в училищата по целия свят (UNESCO, 2009, 2018). И все пак крайно либералното и нецензурно съдържание на много учебни програми за ССО поставя под въпрос неговата приемливост, а хлабавите дефиниции за „ефективност“, използвани в много от проучванията на ССО, поражда сериозно безпокойство относно действителното му въздействие. Ако ССО ще се провежда в глобален мащаб, въпросът за неговата ефективност в училище е от решаващо значение за постигане на действителна защита на младежта и разумно управление на публичните средства.

МЕТОДИ

Разгледахме данните от три авторитетни проучвания за ефективността на сексуалното образование: едно проведено за Организацията на обединените нации (ООН) за образование, наука и култура (ЮНЕСКО) и две, спонсорирани от федералното правителство на САЩ - Преглед на данните за превенцията на забременяванията сред тийнейджъри и един мета-анализ, подкрепен от Центровете за контрол и превенция на заболяванията. Тези агенции анализират няколкостотин изследвания на сексуалното образование, извършени в период от три десетилетия, като взимат предвид използваните от тях изследователски методи и включват в своя преглед само онези изследвания, които имат адекватна научна стойност. На този стандарт отговарят 120 проучвания за сексуално образование в училище. От тях 60 проучвания на ССО са проведени в САЩ и 43 - извън САЩ (103 общо). В САЩ са проведени и 17 проучвания на образованието за сексуално въздържание (ОСВ) - често използваната алтернатива на ССО. (Данните, които не са за САЩ, не съдържат достатъчно проучвания за истински програми за въздържание и по тази причина не дават възможност за провеждане на надежден анализ.) Забележка: ние определяме една учебна програма като „образование за сексуално въздържание“, ако тя преподава сексуалното въздържание (въздържане от сексуална активност) като основно средство за защита и не насърчава употребата на презервативи или противозачатъчни. За разлика от това терминът „системно сексуално образование“ (ССО) включва програми, които насърчават използването на презервативи/противозачатъчни, дори и понякога да включват въздържание.

Ние оценихме резултатите от тези 120 проучвания въз основа на надеждните критерии за ефективност на науката за превенция. Тези критерии изискват наличие на резултати с трайност най-малко 12 месеца след програмата по отношение на ключов защитен фактор: сексуално въздържание, употреба на презервативи - особено редовно, брой на забременяванията и болестите, предавани по полов път (ППБ). Тези данни бяха измерени за целевата младежка група въз основа на доказателствата от проведените изследвания. Изключват се програми, които са имали и отрицателни последици.

КЛЮЧОВИ КОНСТАТАЦИИ

Резултати от 103 проучвания на училищно сексуално образование в САЩ и извън САЩ

ОБЩО: От 103 международни проучвания в училищата (60 в САЩ, 43 извън САЩ), само шест установяват доказателства за ефективност (т.е. подобрени резултати по отношение на защитата в целевата възрастова група, без други отрицателни ефекти – практикуване на въздържание, използване на презервативи, брой на забременяванията или заболяванията, предавани по полов път за период от 12 месеца след програмата). Само

едно от шестте проучвания е извършено от независим оценител (а не разработчик на образователната програма), но то не е било повторено за потвърждение на резултатите.

НЕУСПЕХ: Бе установен провал на 87% от програмите за ССО в училище, които се стремят да демонстрират ефективност – т.е. постигане на трайни (12 месеца) резултати по отношение на ключов защитен фактор за таргетираната възрастова група.

НЕГАТИВНИ ЕФЕКТИ: Шестнадесет от проучванията (16%) установяват 22 случая на вреден ефект от училищното ССО – напр. намалена употреба на презервативи или повишена сексуална активност, увеличен брой на партньорите, орален секс, принудителен секс, болести, предавани по полов път или забременяване.

В САЩ и извън САЩ: Програмите за ССО в училищата, реализирани извън САЩ, имат по-силно отрицателно въздействие: 21% от проучванията в чужбина установяват вредно въздействие в сравнение с 12% от проучванията в САЩ. Машабът на вредата, нанесена от ССО в училищата в Африка, е 24%.

БРЕМЕННОСТ ИЛИ ППБ: Въпреки че едно от 103-те проучвания установява намаляване на случаите на забременяване сред подрастващите, а друго проучване установява намаляване на болестите, предавани по полов път 12 месеца след програмата за таргетираната възрастова група, без наличието на други отрицателни ефекти, тези проучвания не са повторили своите замервания за потвърждение на резултатите. (Повечето проучвания не измерват тези резултати, въпреки че те се считат за основни цели на ССО).

УПОТРЕБА НА ПРЕЗЕРВАТИВ: Не се наблюдава ефективност по отношение увеличение на редовната употреба на презерватив - поведението, необходимо за надеждна защита от ППБ. Бе установено, че две от програмите увеличават един от резултатите, който има по-малка ефективност - честотата на използване на презерватив.

ДВОЙНА ПОЛЗА: Няма доказателства за успех по отношение на предполагаемата двойна полза от ССО: увеличаване както на въздържанието, така и на използването на презервативи в рамките на таргетираната група.

Резултати от 17 проучвания на училищното образование за сексуално въздържание (ОСВ) в САЩ

ОБЩО: От 17 проучвания на ОСВ в САЩ, седем установяват доказана ефективност: увеличаване на въздържанието сред тийнейджърите от таргетираната група най-малко 12 месеца след програмата, без други отрицателни ефекти. Пет от седемте проучвания са извършени от независими оценители и все още не са повторени за допълнително потвърждаване на резултатите.

НЕУСПЕХ: 53% от програмите за ОСВ, които измерват своята ефективност (съобразно определението по-горе), не са успели да докажат тази ефективност.

НЕГАТИВНИ ЕФЕКТИ: Една от програмите за ОСВ (6%) има отрицателен ефект: увеличаване на броя на сексуалните партньори.

БРЕМЕННОСТ ИЛИ ППБ: Повечето проучвания на ОСВ не измерват ефекта от програмата върху забременяванията или полово предаваните болести; ние не открихме нито едно такова изследване. Очаква се обаче повишеното въздържание сред тийнейджърите вследствие на седем от програмите за ОСВ да доведе до намаляване на забременяванията и полово предаваните болести, въпреки че тези ефекти не са измерени в проучванията.

ИЗПОЛЗВАНЕ НА ПРЕЗЕРВАТИВ: ОСВ не обучава младежите как да употребяват презервативи, а деветте проучвания, които измерват въздействието на ОСВ върху употребата на презервативи, не установяват неблагоприятни ефекти. Това е доказателство, че ОСВ не вреди, намалявайки употребата на презервативи.

Сравнение между резултатите от проучванията на ССО (60 проучвания) и ОСВ (17 проучвания) в САЩ

ОБЩО: Проучванията установиха ефективни резултати от 7 училищни програми за ОСВ в сравнение с 3 програми за ССО. Пет от проучванията на ОСВ са извършени от независими оценители; сред проучванията на ССО няма нито едно независимо. Нито едно от проучванията не е било повторено за потвърждение на резултатите.

СТЕПЕН НА УСПЕВАЕМОСТ: Степента на успеваемост за ССО в училище (15%) се оказва много по-ниска от тази за ОСВ (47%).

НЕГАТИВНИ ЕФЕКТИ: Изследванията установиха, че отрицателното въздействие на ОСВ е по-ниско от това на ССО (6% срещу 12%).

ПОЛЗА СПРЯМО ВРЕДА: В САЩ данните за отрицателните ефекти от ССО (седем изследвания) са повече, отколкото данните за тяхната ефективност или успех (три изследвания). За ОСВ в САЩ има повече данни за успех (седем проучвания), отколкото за вреда (едно проучване).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Когато оценяваме ефективността на сексуалното образование въз основа на адекватни стандарти (критерии, които са надеждни от научна гледна точка и имат практическа полза за политиците и родителите), получаваме данни, които са съвсем различни от типичните за други проучвания данни, изхождащи от по-широка дефиниция за ефективност. Когато се опрем на по-надеждни стандарти, твърденията, че училищното ССО е доказано ефективно, а ОСВ е неефективно, противоречат на 120 от най-силните и най-съвременни проучвания за сексуално образование по света - същите проучвания, на които разчитат правителството на САЩ и ЮНЕСКО в обширните си прегледи на резултатите от ССО. *В продължение на три десетилетия проучванията показват, че системното сексуално образование в училищата не е ефективна стратегия за постигане на обществено здраве. Както в САЩ, така и зад граница, то е довело само в няколко случая до траен резултат по отношение защитните фактори, без да нанася допълнителни отрицателни ефекти. На практика доказателствата за неуспех на ССО са много повече, отколкото доказателствата за успех; ССО води до голям брой вредни ефекти. Макар и ограничени, доказателствата за ефективността на образованието за сексуално въздържание в САЩ изглеждат по-обещаващи - достатъчно, за да оправдаят провеждането на допълнителни изследвания.*

ПРЕПОРЪКИ

Като се има предвид заплахата, която представляват ППБ, ХИВ и нежеланата бременност за здравето и благосъстоянието на младите хора по света, както и категоричната липса на доказателства за ефективност на ССО в училище след почти 30 години и 103 научно надеждни проучвания, препоръчваме отказ от политическите планове за глобално разпространение на тази програма и следване на алтернативни стратегии за превенция и намаляване на негативните последици от сексуалната активност сред подрастващите. Нужно е да се проведат повторни замервания на положителните резултати от образованието за сексуално въздържание, за да се подпомогне развитието на подобни на ОСВ парадигми.

Превод и разпространение на български език: гражданско сдружение “Асоциация общество и ценности”, с писменото съгласие на Института за изследвания и оценка в САЩ.

Институтът за изследвания и оценка не носи отговорност за превода на български език.

Източник: Институт за изследвания и оценка в САЩ, www.institute-research.com

Пълната версия на материя на английски език е достъпна онлайн на:

https://www.institute-research.com/CSEReport/Global%20CSE%20Report--US%26non-US_Combined_4-1-19.pdf